Vol 2 (1970)

2-3

Δ. Χαραλαμπίδης

doi: [10.12681/grsr.396](https://doi.org/10.12681/grsr.396)

Copyright © 1970, Δ. Χαραλαμπίδης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Χαραλαμπίδης Δ. (1970). La societe du spectacle (Η κοινωνία του θεάματος), υπό Guy Debord. *The Greek Review of Social Research*, 2, 115. <https://doi.org/10.12681/grsr.396>

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

La Société du Spectacle (‘Η Κοινωνία του Θεάματος), υπό Guy Debord, Paris, εκδ. Buchet - Chastel, 1968.

Εἰς τοὺς κύκλους τὸν διανοουμένων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ὑπάρχει ἀπὸ δεκαετίας καὶ πλέον μία μερίς ἀντικομφορμιστῶν, διεξάγουσα, μὲ ἀποστολικὴν ἐπιμονήν, σταυροφορίαν κατὰ τῆς κοινωνίας τῆς ἀφθονίας: τῆς κοινωνίας ἣ ἵσχυα δημιουργεῖ τὴν ἀναγκαστικὴν ἐργασίαν, τὸ ψεῦδος, τὸν καταναγκασμὸν, ὅ,τι δηλαδὴ καταστρέφει τὰς συνήκας τῆς φυσικῆς εὐτυχίας, μὴ δυναμένης νὰ διατηρήσῃ παρὰ μόνον εἰς τὴν κατὰστασιν τῆς πλήρους ἐλευθερίας καὶ τῆς χαρᾶς.

Τὸ εὐρύτερον κοινὸν ἀντικρίζει χωρὶς πολὺ ἐνδιαφέρον τὸν πνευματικὸν αὐτὸ κίνημα. Τελευταίως ὅμως προσεέλκυσε τὴν προσοχὴν ἡ ἐμφάνισις τῆς *Κοινωνίας τοῦ Θεάματος* τοῦ Guy Debord. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀντικομφορμιστικοῦ κινήματος. Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει καὶ ἐπικρίνει τὰς προσταγὰς τῆς καταναλωσέως—δημιουργήματα τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ—, τὰ ὄργανα διαφημιστικῆς καὶ τοῦ ἰδεώδους τῆς εὐχολίας. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ περνοῦν ἀπὸ ὀξύν κριτικὸν ἐλεγχον, ὁ ὁποῖος σήμερον πλέον δὲν εἶναι πρωτότυπος, ἀλλ’ ἐπιβάλλεται μὴ τὴν ἐκλεπτυσμένην ἔκφρασιν καὶ τὴν κριτικὴν ἐπινοίαν τοῦ συγγραφέως. Ὁ ὀξὺς κριτικὸς τὸνὸς παύει νὰ γίνεταί αἰσθητὸς ὅσον κατακτᾷ ἔδαφος ἢ εἰς βάθος ἐρμηγία.

Διὰ τὸν τόμῃ τῆς διαφημισέως, ὁ Debord φυλάσσει ἀρκετὰ βέλη εἰς τὴν φαρτρᾶν του. Ἀποστάσις τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ τοῦ πολιτισμοῦ οἱ διαφημισταί, μεταχειρίζονται τὴν κλασικὴν κληρονομίαν, ἀπαρνούμενοι συγχρόνως τὴν πίστιν τὸν πρὸς αὐτὴν. Ὁ Ἐμπειροκλῆς ἐμφανίζεται ὡς πωλητὴς στανδαλίων ἢ ὡς διοργανωτὴς ταξιδίων διὰ λεωφορείου εἰς τὴν Αἴτναν. Ὁ Δημοσθένης θά βοηθῇ εἰς τὴν πώλησιν μικρὸν χαλικὸν, τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται εἰς τὸ στόμα πρὸς ἀποκτικτὴν εὐλωπείαν. Μὲ ὅλα αὐτὰ, ὁ διαφημιστικὸς καθίσταται παράγων πολιτιστικῆς ραθυμίας, ἀλλὰ καὶ ἐπινοητικῆς νέων μορφῶν, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἐπεξευδεται ἡ κοινὴ φαντασία.

Ἡ «καθημερινὴ ζωὴ» εἶναι ὁρος μὲ περιεχόμενον ἑξαιρετικῆς σημασίας διὰ τοὺς ἀντικομφορμιστάς τοῦ τύπου Guy Debord καὶ ἀναλύει πρὸς τὸν ὄρον τοῦ Peguy «ἰδιωτικὴ ζωὴ»: ἡ ἐξωστρίφτῃ ζωὴ ἐνὸς ἀτόμου μακράν τῆς ἱστορίας, αἱ ἄμεσοι σχέσεις τοῦ ἀτόμου μὲ τὸν κόσμον, τὰ ἐνδόμυχα συναισθημάτα του, οἱ ἐρωτές του, αἱ χαραὶ του, αἱ δημιουργικαὶ στιγμαὶ του.

Ἡ καθημερινὴ ζωὴ, λοιπόν, ἔχει μεταβληθῇ, ἐξ αἰτίας τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐξ ἐκείνης. «Τὶ ἐναπομένει ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην σπίναν, τὴν ζωντανὴν δηλαδὴ δημιουργικότητα, εἰς ἕν ἄτομον τοῦ ὁποῖον ἀποσπᾶται βίαιος ἀπὸ τὸν ὕπνον του εἰς τὰς ἐξ τὸ πρῶι, ταλαιπωρεῖται εἰς

τὰ λεωφορεῖα καὶ τοὺς σιδηροδρόμους τὸν πρωστῶν, ἐξαντλεῖται ἀπὸ τοὺς ἐκκαφαντικούς θορύβους τὸν μηχανῶν, ἀφαιματοῦται ἀπὸ τὴν ρουτίαν καὶ ἐγκαταλείπεται κατὰ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας εἰς τὴν αἰθουσαν ἀναμονῆς τὸν σταθμῶν, αὐτὸν τὸν μητροπόλεων ἀναχωρήσεως διὰ τὴν καθημερινὴν κόλασιν τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ παραδείσων ἀφετηρίας τὸν weekends, ὅπου τὸ πλῆθος, κατὰκοπον μέχρις ἀποκτηνῶσεως, μεταλαμβάνει τῆς θείας εὐχαριστίας;»

Ἐτερος ὁρος, ὁ ὁποῖος προσλαμβάνει ἰδιαίτερον περιεχόμενον εἰς τὸ βιβλίον, εἶναι ἡ «ἐπιβίωσις». Διὰ τὸν συγγραφεῖα, ὁ ὁρος δὲν νοεῖται μὲ τὴν θεολογικὴν μεταναστικὴν ἐννοίαν, ἀλλὰ μὲ τὸ ἠθικὸν νόημα ἐνὸς ἰδεώδους εὐχολίας. Ἡ πλάνη ἣ τοῦ ἐγκλήμου τῆς σημερινῆς κοινωνίας τῆς ἐνημέριας εἶναι ὅτι ἔχει προσανατολίσαι τὸν βίον πρὸς μίαν τέρπιν εὐδολίας, εἰς σημείον ὅσπερ νὰ δημιουργήσῃ διπλὴν ἀρνήσιν τῆς ζωῆς: τὴν συντρίβει μὲ τὸ σύστημα τῆς ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν καὶ ἀγοράν, ἀλλὰ καὶ προσδίδει περισστέραν σημασίαν εἰς τὴν χρῆσιν δευτερευούσης ἀξίας πραγμάτων, εἰς βάρος ἀγνῶν ἀξίων τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲς κόσμου.

Ὅσα ἀναφέρει ὁ Guy Debord εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν εἶναι ἐντελὸς καινοφανή: ἀποτελοῦν θέμα προσφιλὲς ἱκανοῦ ἀριθμοῦ κοινωνιολόγων, ἠθικολόγων, ἀλλὰ καὶ μυθιστοριογράφων.

Χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τῆς κοινωνίας τῆς καταναλωσέως ἀποτελεῖ τὸ θέαμα. Τὸ *Εἶναι* τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἔχει θυσιασθῆναι εἰς τὴν φρενίτιν τῆς ἀποκτησέως ἀγαθῶν διαρκῶς νέων, φρενιτικῆς ἣ ὁποῖα συντηρεῖται ὑποῦλος ἀπὸ τὰς διαφημιστικὰς ἐπιχειρήσεις, κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος καλύπτει τεραστῶν περιοχὴν τῆς συνειδήσεώς μας καὶ ἐπιβάλλει εἰς αὐτὴν παραστάσεις, εἰκόνας, κομφορμιστικὰ πρότυπα. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον καταστρέφεται ὅ,τι εἶναι κυρίως ἀτομικόν—ἡ εἰλικρινὴς ὑποκειμενικότης καὶ ὁ δημιουργικὸς αὐθιγορτισμός. Δὲν ἀπομένει πλέον παρὰ μία βαθεῖα «ἀναισθησία» τὸν προοπτικῶν, κατὰ τὸν συγγραφεῖα: ἡ γενικὴ στρωφὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς μίαν «βουλήσιν αὐθεντικωτέρας ζωῆς ἀνευ περιορισμῶν» καὶ ἡ ἀντικατάστασις ἀξιολογικῶν ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτησαν ὑπερβολικὴν βαρύτητα (ὅπως εἶναι π.χ. αἱ ἀξίαι τῆς ἐργασίας, τῆς παραγωγῆς, τῆς καταναλωσέως), μὲ ἄλλας (ὅπως εἶναι ἡ χαρὰ, ἡ εὐτυχία καὶ γενικῶς ὅλαι αἱ καταστάσεις αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἐξωτερικεύσιν τὸν συναισθημάτων μας).

Ἡ ἀντροπὴ αὐτὴ προϋποθέτει χωρὶς ἀμφιβολίαν ἀπόλυτον ἀνείρεσιν τοῦ χρησιανισμοῦ καὶ τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ, ὁποῖοι θεμελιῶνουν (Debord dixit) κατὰ διαφορῶν τρόπων τὸν ἐκβιασμὸν τῆς βουλῆσεως καὶ τὴν διαμένειν τὸν πόθον. Ἀλλὰ τὴν ἀνείρεσιν αὐτὴν δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀναμένωμεν ἀπὸ ἐπαναστάσεως μαρξιστικοῦ τύπου. Αἱ ἐπαναστάσεις αὗται δὲν ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἄμεσον εὐτυχίαν. Ἡ εὐτυχία τὸν σημερινὸν ἀνθρώπων δὲν

ἀποτελεῖ τὸν στόγον των. Ζητοῦν τὴν θυσίαν τῆς πρὸς ὄφελος τὸν μελλουσῶν γενεῶν. Λοιπὸν, «τὸ μέλλον δι’ ἐμὲ δὲν ἔχει ἐνδιαφέρον». Πολλὸ δὲ περισσώτερον δὲν ἔχει διὰ τὸν συγγραφεῖα ἐνδιαφέρον τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὁποῖον ἐπαγγέλλονται νὰ δημιουργήσουν αἱ μαρξιστικαὶ ἐπαναστάσεις, αἱ ὁποῖαι κατ’ αὐτὸν παραβλέπουσιν ἀκριβῶς ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῦ μελλόντος: τὴν ἐλευθερίαν κινήσιν τοῦ ἀτόμου πρὸς ὅ,τι δημιουργεῖ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλευθερίαν πνευματικὴν ἐνασχόλησιν. Ἀντιθέτως, αἱ ἐπαναστάσεις αὗται προοιωνίζονται ὑποταγὴν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐξουσίαν, οἰκονομικὴν πειθαρχίαν, ἀσφύξιν τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τὸ κατὰβλητικὸν βάρος τὸν πραγμάτων—ἀρα τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὸν θάνατον ἐξ τῆς πλήξεως.

Αἱ ἰδέαι αὗται εἶναι αὐτὰ πολλὰς ἀπώγεις δίκαιαι, πλὴν ὅμως ὄχι καινοφανεῖς. Διότι ἡ καταδικὴ τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας, οἱ θρήνοι διὰ τὴν ὀλεσθίαν ἐπιδράσιν τῆς τεχνικῆς τῆς διαφημισέως καὶ τοῦ θεαμάτος, αἱ ἀραί ἐναντίον τὸν μηχανῶν καὶ τῆς κυριαρχίας τὸν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου—ὅλα αὐτὰ ἐκφράζονται εἰς ὅλους τοὺς κύκλους τὸν διανοουμένων σήμερον. Δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ συναντήσωμεν εἰς τὸν Camus ἀνάλωτον στάσις, ὁ ὁποῖος προβάλλει καλύτερον παντὸς συγχρόνου τοῦ τὴν δυσπιστίαν τὸν ἐναντὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἰδεολογίας, τῆς «φυσιολογικῆς» τὸν θρησκείαν τῆς εὐτυχίας καὶ τὴν προτίμησιν τοῦ ὑπὲρ μιάς ἠθικῆς ἐπαναστάσεως, πλέον ἀγνῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐπαναστάσιν.

Ὅταν ὁ συγγραφεὺς λέγῃ: «Δὲν ἀνεχόμεθα ἐνὰ κόσμον ὅπου ἡ ἐγγύτης τοῦ νὰ μὴ ἀποθάνῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν πείναν ἔχει ὡς ἀνταλλάγματα τῆς τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου ἀπὸ τὴν πλῆξιν», ἐννοοῦμεν πολὺ καλῶς τὴ θέλη νὰ εἴπῃ. Ἀλλὰ πρέπει πρῶτα νὰ μὴ ἀποθάνῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν πείναν καὶ ἔαν ἡ κοινωνία τῆς ἐλευθερίας, δημιουργοῦσα τὴν ἀφθονίαν, δημιουργεῖ συγχρόνως σοβαρὸν κίνδυνον νὰ προσδώσῃ ἰδιαίτερον ἀξιολογικὴν βαρύτητα εἰς δευτερεύοντα πράγματα, θὰ ἐπρεπε ἐπίσης νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ αἰστία δημιουργεῖ ἄλλα θεία, ἐξ ἴσου καταστρεφικὰ διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ μὴ παραβλέπῃ κανεὶς τὴν ἀντίζυγον αὐτὴν διαπίπτωσιν, ἐφ’ ὅσον προτείνεται ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἐξαντλητικῆς ἐπιβιώσεως, τὴν ὁποῖαν ἐπιβάλλει ὁ ἀμερικανικὸς τρόπος ζωῆς καὶ ὁ σοβιετικὸς σταχανοβισμός, μὲ τὴν φυσικὴν καὶ εὐχάριστον ζωὴν τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀπασχολήσεως. Αἱ μάχαι χρειάζονται τροφὴν καὶ ἐνδομυσίαν—ἢ ὅχι; καὶ πᾶς θὰ κατορθώσῃ νὰ διατηρήσῃ ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς τὸν διανοουμένων, εἰς τοὺς ὁποῖους ἀνήκει καὶ ὁ Guy Debord, ἐνθ’ οἱ μεγαλοφύεστεροι τεχνικοὶ δὲν καταρθώσων ἀκόμη νὰ διοργανώσων τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν διακίνησιν ἀγαθῶν χωρὶς τὴν ἀνθρωπίνην ἐργασίαν;

Δ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ